УДК 351.823.1:502.131.1:339.92(477)
DOI: 10.35432/tisb342025359100

Інна Усенко
доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
головний спеціаліст відділу по роботі з адміністративними справами
управління з питань представництва у судах
Юридичного департаменту Одеської міської ради
https://orcid.org/0000-0001-6579-7186
e-mail: innausenko8@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РИБАЛЬСТВОМ ТА АКВАКУЛЬТУРОЮ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

Процес європейської інтеграції України зумовлює суттєву трансформацію систем публічного управління, зокрема у сфері рибальства та аквакультури, відповідно до вимог Спільної політики Європейського Союзу у сфері рибальства (CFP) та відповідного acquis ЄС. Виконання вимог ЄС виходить за межі формального наближення законодавства та передбачає формування ефективних інституційних механізмів, інструментів правозастосування й управлінських підходів, здатних забезпечити стале управління живими водними ресурсами.

У цьому контексті щорічні звіти Європейської комісії щодо прогресу країн-кандидатів є ключовим інструментом оцінювання рівня узгодженості національної політики з політиками ЄС та адміністративними стандартами Союзу. У сфері рибальства та аквакультури ці звіти забезпечують системну оцінку регуляторної конвергенції, механізмів державного контролю та інспекції, заходів із протидії незаконному, незареєстрованому та нерегульованому (ННН) рибальству, цифровізації управлінських процесів, а також загальної адміністративної спроможності органів публічної влади. Водночас повторюваність аналогічних рекомендацій у різних звітних циклах свідчить про наявність стійких структурних та інституційних обмежень.

Незважаючи на високу політичну значущість таких оцінок, сучасні наукові дослідження переважно зосереджуються на нормативних засадах CFP або на окремих екологічних і правових аспектах функціонування сектору, залишаючи поза увагою динаміку трансформації системи публічного управління у країнах-кандидатах. Зокрема, бракує наукових робіт, у яких система управління рибальством та аквакультурою України аналізувалася б на основі довгострокового аналізу звітів Європейської комісії як цілісної аналітичної рамки.

У статті здійснено аналіз звітів Європейської Комісії щодо прогресу України за 2023 – 2025 роки з метою часткового заповнення наявної наукової прогалини. Дослідження спрямоване на ідентифікацію ключових досягнень, повторюваних проблем та окреслення пріоритетних напрямів подальших реформ із акцентом на системах державного контролю та інспекції, управлінні даними, застосуванні цифрових інструментів управління, а також формуванні правової бази морського просторового планування як складової інтегрованого та сталого управління морськими ресурсами. Особлива увага приділяється вивченню динаміки виконання рекомендацій ЄС, що дає змогу виявити глибинні причини затримок у впровадженні окремих інституційних реформ. Методологія дослідження базується на порівняльному аналізі, який дозволяє відстежити еволюцію оцінок Європейської Комісії від моменту набуття Україною статусу кандидата до активної фази переговорного процесу.

Ключові слова: стале управління, сталий розвиток, рибальство, аквакультура, морське просторове планування, транскордонне співробітництво.

Inna Usenko
PhD in Public Administration, Chief Specialist of the Department for Work with Administrative Affairs of the Management on Issues of Representation in Courts of the Legal department of the Odessa City Council
https://orcid.org/0000-0001-6579-7186
e-mail: innausenko8@gmail.com

TRANSFORMATION OF THE SYSTEM OF PUBLIC GOVERNANCE OF FISHERIES AND AQUACULTURE IN UKRAINE ON THE PATH TOWARDS EUROPEAN INTEGRATION: CHALLENGES AND DEVELOPMENT PRIORITIES

Ukraine's European integration process entails a substantial transformation of public governance systems, particularly in the fisheries and aquaculture sector, in line with the requirements of the European Union's Common Fisheries Policy (CFP) and the relevant EU acquis. Compliance with EU requirements goes beyond formal legislative approximation and presupposes the establishment of effective institutional arrangements, enforcement mechanisms, and governance approaches capable of ensuring the sustainable management of living aquatic resources.

In this context, the European Commission's annual reports on the progress of candidate countries constitute a key instrument for assessing the degree of alignment between national policies and EU policies and administrative standards. In the fisheries and aquaculture sector, these reports provide a systematic evaluation of regulatory convergence, public control and inspection mechanisms, measures to combat illegal, unreported and unregulated (IUU) fishing, the digitalisation of governance processes, and the overall administrative capacity of public authorities. At the same time, the recurrence of similar recommendations across successive reporting cycles indicates the persistence of structural and institutional constraints.

Despite the high political relevance of these assessments, contemporary academic research has largely focused on the normative foundations of the CFP or on specific environmental and legal aspects of the sector, leaving the dynamics of public governance transformation in candidate countries insufficiently explored. In particular, there remains a lack of scholarly studies that analyse Ukraine's fisheries and aquaculture governance system on the basis of a long-term analysis of the European Commission's reports as an integrated analytical framework.

This article analyses the European Commission's reports on Ukraine for the period 2023 – 2025 with the aim of partially addressing the existing research gap. The study seeks to identify key achievements, recurring challenges, and priority areas for further reform, with particular emphasis on public control and inspection systems, data management, the use of digital governance tools, and the development of the legal framework for maritime spatial planning as a component of integrated and sustainable management of marine resources. Special attention is paid to studying the dynamics of the fulfillment of EU recommendations, which allows for identifying the underlying causes of delays in implementing specific institutional reforms. The research methodology is based on a comparative analysis that tracks the evolution of European Commission assessments from the moment Ukraine obtained candidate status to the active phase of the negotiation process.

Keywords: sustainable management, sustainable development, fisheries, aquaculture, maritime spatial planning, transboundary cooperation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Європейська інтеграція України зумовлює необхідність трансформації системи державного управління рибальством та аквакультурою відповідно до вимог Спільної політики ЄС у сфері рибальства та acquis ЄС. Попри наявний прогрес, зафіксований у щорічних звітах Європейської комісії, у галузі зберігаються системні

проблеми, зокрема недостатня ефективність державного контролю, інспекції та моніторингу, обмежені механізми протидії незаконному, незареєстрованому та нерегульованому рибальству, неповна імплементація європейських вимог щодо управління даними та відсутність правової бази для морського просторового планування. Актуальність дослідження зумовлена потребою наукового осмислення цих трансформацій та вироблення практичних рекомендацій для вдосконалення інституційної спроможності органів публічної влади, прискорення гармонізації законодавства з acquis ЄС і забезпечення сталого розвитку сектору рибальства та аквакультури в умовах європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Аналіз наукових публікацій засвідчує, що проблематика трансформації системи державного управління рибальством та аквакультурою України в контексті європейської інтеграції залишається фрагментарно висвітленою. Більшість досліджень зосереджуються на загальних засадах Спільної політики ЄС у сфері рибальства, міжнародно-правових аспектах охорони водних біоресурсів або окремих питаннях екологічної та аграрної політики, не приділяючи належної уваги комплексному аналізу інституційних і управлінських трансформацій в Україні. Водночас відсутні наукові роботи, які б системно розглядали процес адаптації національної системи управління рибальством та аквакультурою до acquis ЄС крізь призму щорічних звітів Європейської комісії як ключового інструменту оцінювання прогресу та формування реформ. Це зумовлює необхідність проведення дослідження, спрямованого на заповнення наявної наукової прогалини та узагальнення практичних рекомендацій Європейської комісії у даній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Європейська інтеграція України передбачає поступове та системне наближення національної політики у сфері рибальства та аквакультури до вимог Спільної політики у сфері рибальства (далі - CFP). Вказана політика становить комплексну правову та інституційну систему управління живими водними ресурсами, спрямовану на забезпечення сталого використання морських біоресурсів, зменшення негативного впливу рибальської діяльності на довкілля та підтримку соціально-економічного розвитку прибережних громад.

Сталий риболовний промисел означає вилов не більше риби, ніж запаси можуть відтворити щороку. Це кінцева мета CFP, що реалізується через так званий максимальний сталий вилов [1].

Серед Глобальних цілей сталого розвитку ООН ключове місце посідає прагнення подолати бідність у всіх її формах і вимірах, зокрема, шляхом викорінення крайньої бідності до 2030 року. Усі люди повинні мати базовий рівень життя, в тому числі, через системи соціального захисту. Виділення ресурсів на розвиток сільських районів та сталого сільського господарства та рибальства, підтримуючи дрібних фермерів, особливо жінок-фермерів, скотарів та рибалок у країнах, що розвиваються, зокрема, найменш розвинених країнах. Впровадження політики, яка підвищить виробничий потенціал, продуктивність та продуктивну зайнятість; фінансову інклюзію; сталий розвиток сільського господарства, скотарства та рибальства; сталий промисловий розвиток; загальний доступ до недорогих, надійних, сталих та сучасних енергетичних послуг; стійкі транспортні системи; якісну та стійку інфраструктуру.

Однією з ключових Глобальних цілей сталого розвитку ООН є Ціль 14: «Збереження та стале використання океанів, морів та морських ресурсів в інтересах сталого розвитку». Вона передбачає виконання низки завдань, серед них:

- до 2030 року збільшити економічні вигоди для малих острівних держав, що розвиваються, та найменш розвинених країн від сталого використання морських ресурсів, зокрема шляхом сталого управління рибальством, аквакультурою та туризмом;

- розширити наукові знання, розвинути дослідницький потенціал та передавати морські технології, враховуючи Критерії та керівні принципи Міжурядової океанографічної

комісії щодо передачі морських технологій, з метою покращення здоров'я океану та збільшення внеску морського біорізноманіття у розвиток країн, що розвиваються, зокрема малих острівних держав, що розвиваються, та найменш розвинених країн;

- забезпечити доступ маломасштабного (дрібного) рибальства до морських ресурсів та ринків;

- посилити збереження та стале використання океанів та їхніх ресурсів шляхом впровадження міжнародного права, відображеного в UNCLOS, яке забезпечує правову основу для збереження та сталого використання океанів та їхніх ресурсів, як зазначено в пункті 158 документа «Майбутнє, якого ми хочемо» [2].

Незаконне, незареєстроване та нерегульоване (далі - ННН) рибальство виснажує рибні запаси, руйнує морські середовища існування, спотворює конкуренцію, ставить у невигідне становище чесних рибалок та послаблює прибережні громади, особливо в країнах, що розвиваються [3].

Регламент ЄС щодо незаконного, незареєстрованого та нерегульованого рибальства (далі - ННН-регламент) набрав чинності 01 січня 2010 року. Він стосується як держав-членів, так і країн, що не входять до ЄС, застосовується до всіх суден, які комерційно експлуатують рибні ресурси, призначені для ринку ЄС, та охоплює всю рибну продукцію, що імпортується до ЄС (з кількома винятками) [1].

ННН-регламент, це прозорий та недискримінаційний інструмент, який застосовується до всіх суден, що займаються комерційною експлуатацією рибних ресурсів, і спрямований на запобігання, стримування та ліквідацію будь-якої торгівлі рибною продукцією з ЄС, що походить від ННН риболовства у всіх водах, а також участі громадян ЄС у ННН діяльності, що здійснюється під будь-яким прапором.

Для досягнення цієї амбітної мети було запроваджено схему сертифікації вилову ЄС, щоб покращити відстеження всієї морської рибної продукції, що продається з ЄС, незалежно від транспортного засобу та на всіх етапах виробничого ланцюга, від рибальської сітки до тарілки. Схема сертифікації є одним з основних елементів Регламенту, який також забезпечить належну підтримку співпраці з третіми країнами [4].

Система сертифікації вилову, запроваджена регламентом про ННН, допомогла покращити здатність ЄС виявляти та відмовляти у видачі дозволу на імпорт рибної продукції з джерел, що не є членами ЄС. Вона дозволяє державам-членам перевіряти походження рибної продукції та, за потреби, відмовляти в імпорті до ЄС.

Регламент про ННН дозволяє ЄС вступати в діалог та співпрацю з тими країнами, що не входять до ЄС, які мають проблеми з дотриманням міжнародних правил ННН, щоб допомогти їм провести необхідні реформи [1].

Визначення ННН-рибальства в цьому Регламенті безпосередньо натхненне визначенням, введеним у Міжнародному плані дій ФАО щодо запобігання, стримування та ліквідації ННН-риболовства, прийнятому у 2001 році.

Відповідно до цього визначення та для ясності, сфера застосування політики ЄС щодо запобігання, стримування та ліквідації ННН-рибальства охоплює:

– порушення правил управління та збереження рибних ресурсів у національних та міжнародних водах;

– рибальську діяльність у районах відкритого моря, що охоплюються Регіональною організацією з управління рибальством (RFMO), що здійснюється суднами без національності або зареєстрованими в країні, що не є стороною RFMO, та у спосіб, що суперечить правилам, виданим цією організацією;

– рибальську діяльність, що здійснюється у районах відкритого моря, що не охоплюються RFMO, у спосіб, що не відповідає обов’язкам держави щодо збереження рибних ресурсів згідно з міжнародним правом. Політика ЄС проти ННН-риболовства

охоплює рибальську діяльність, що відбувається у водах ЄС, а також за межами цих вод. Ця політика спрямована на стримування та покарання найшкідливіших порушень [4].

З 2010 року ЄС вступив у діалог з понад 60 країнами, що не входять до ЄС, у цьому контексті.

Завдяки цій співпраці більшість цих країн удосконалили свої системи та зобов'язалися приєднатися до ЄС у боротьбі з ННН-рибальством.

Правила контролю за рибальством, сталого управління зовнішніми риболовецькими флотами та ННН рибальства забезпечують правову базу та систему контролю, яка регулює та застосовується до всіх рибальських суден ЄС, де б вони не ловили рибу.

Процес виявлення ННН промислу полягає в такому:

– попередня ідентифікація: коли певна країна має проблеми з боротьбою з ННН-промислом, які не були успішно вирішені шляхом неформальних обговорень, Комісія розпочинає офіційний діалог шляхом попередньої ідентифікації. Цей процес триває щонайменше 6 місяців. Поки країна досягає прогресу у вирішенні недоліків, 6-місячний період може бути продовжений за потреби і, зрештою, статус попередньої ідентифікації може бути скасований;

– виключення зі списку: продовження діалогу та успішне вирішення недоліків означає, що попередня ідентифікація або внесення до списку може бути скасовано, а всі торговельні заходи скасовано.

Або,

– ідентифікація: якщо країна не вирішить проблеми, Комісія ідентифікуватиме її як таку, що не співпрацює. Жодні рибні продукти із сертифікатом вилову, підтвердженим після цього рішення, не можуть бути імпортовані до ЄС;

– включення до списку ЄС: після ідентифікації Комісією Рада також вносить країну до списку. Цей список ініціює подальші заходи, включаючи заборону для суден ЄС здійснювати промисел у водах такої країни [1].

ННН рибальство – це глобальна проблема, яка впливає на всі країни, зокрема на прибережні країни, що розвиваються, де певні громади іноді повністю залежать від рибної промисловості. Тому життєво важливо створити ефективні механізми співпраці між державами-членами ЄС та третіми країнами, щоб стримувати ННН рибальство та надавати можливості операторам, які діють відповідно до чинних заходів збереження та управління.

ННН рибальство можна запобігти, стримати та ліквідувати лише тоді, коли держави зможуть ефективно відстежувати операторів ННН рибальства. Тому Регламент складається з системи ефективних, пропорційних та стримуючих санкцій за серйозні порушення стосовно фізичних та юридичних осіб [4].

Взагалі, оцінка ступеня відповідності України положенням CFP здійснюється, зокрема, в межах щорічних звітів Європейської комісії щодо прогресу країн-кандидатів. Аналіз звітів Європейської комісії за 2023–2025 роки дозволяє простежити динаміку реформ у секторі рибальства та аквакультури України, визначити ключові досягнення, а також системні проблеми, що стримують імплементацію acquis ЄС. Особливу увагу в цих звітах приділено питанням державного контролю, інспекції та моніторингу рибальської діяльності, боротьбі з ННН рибальством, а також розвитку цифрових інструментів управління галуззю.

Як у звіті за 2023 рік, так і у 2024 та у 2025 роках, Європейська комісія так чи інакше зазначає, що CFP встановлює правила управління рибальством, захищає живі ресурси моря та обмежує вплив рибальства на навколишнє середовище. Це включає встановлення квот на вилов, управління потужностями флоту, правила контролю та інспекції, правила щодо ринків та аквакультури, а також підтримку рибальства та прибережних громад. Крім того, вона сприяє сталому розвитку аквакультури [5,6,7].

У звіті за 2023 рік перед Україною стояли такі завдання на наступний рік:

- реалізувати національну стратегію розвитку секторів рибальства та аквакультури до 2030 року відповідно до її плану дій, включаючи узгодження національного законодавства з acquis ЄС та прийняття цілей і принципів спільної політики ЄС у галузі рибальства, зокрема щодо управління ресурсами, інспекції та контролю, а також боротьби з ННН рибальством;
- розвинути адміністративну та інституційну спроможність для управління та контролю рибальської діяльності й розпочати створення незалежного агентства з контролю рибальства на основі передового досвіду держав-членів ЄС;
- стати повноправним членом Генеральної комісії з рибальства в Середземномор'ї (GFCM) [5].

Також, у звіті за 2024 рік йшлось про те, що відсутність ефективної інспекції та контролю перешкоджає здатності України ефективно боротися з ННН рибальством. Було досягнуто певного прогресу. Закон, який набрав чинності в липні 2023 року, включає покращений контроль за рибальською діяльністю та походженням водних біологічних ресурсів, впровадження єдиної електронної системи управління рибною продукцією та механізм видачі дозволів в електронній формі. У лютому 2024 року було прийнято законодавство щодо створення системи дистанційного моніторингу рибальських суден. Невирішеними питаннями є адаптація законодавства про простежуваність та водні біологічні ресурси.

Крім цього у цьому звіті надавались наступні рекомендації, зокрема:

- продовжити узгодження національного законодавства з acquis ЄС, включаючи законодавство щодо збору, управління та використання даних, відстеження водних ресурсів та системи інспекції;
- вжити підготовчих заходів до створення спеціалізованого органу контролю рибальства для боротьби з ННН рибальством;
- продовжити модернізацію державної електронної системи управління рибальством України (e-Fish) та гармонізувати її з еквівалентними реєстрами ЄС [6].

У звіті за 2025 рік зазначено, що рекомендації Європейської комісії від минулого року були частково виконані та залишаються чинними. Україні необхідно завершити розробку законодавства щодо збору та управління даними в секторі рибальства та аквакультури, а також розробити правову базу, необхідну для забезпечення структурної підтримки сектору відповідно до відповідного acquis ЄС.

Європейська Комісія вказує, що CFP встановлює правила управління рибальством, захищає живі ресурси моря та обмежує вплив рибальства на навколишнє середовище. Це включає встановлення квот на вилов, управління потужностями флоту, правила контролю та інспекції, правила ринків та аквакультури, а також підтримку рибальства та прибережних громад. Крім того, вона сприяє сталому розвитку аквакультури.

Впровадження у 2024 році системи e-Fish дозволило оцифрувати управління ресурсами та флотом. Було встановлено принцип «єдиного вікна» для обслуговування суб'єктів господарювання з метою спрощення адміністративних послуг, зокрема для отримання дозволів на риболовлю. Перелік дозволених та заборонених знарядь лову було створено відповідно до європейських стандартів. Україна також запровадила механізми для подальшого регулювання рибальських районів та мінімізації впливу рибальської діяльності на чутливі середовища існування. Однак e-Fish вимагає значних додаткових розробок, включаючи більшу автоматизацію та повну сумісність з вимогами ЄС щодо збору, моніторингу та звітності даних.

Відсутність ефективного інспектування, контролю та моніторингу перешкоджає здатності України ефективно боротися з незаконним, незареєстрованим та нерегульованим рибальством. Механізми запровадження повної відстежуваності рибної продукції та покращення інформування споживачів частково узгоджені з acquis ЄС. Україні необхідно

доповнити свою правову базу законодавством для модернізації системи державного контролю, включаючи розширення повноважень регуляторних органів, дозвіл системі e-Fish відстежувати порушників законодавства про рибальство, запровадження фінансових санкцій та процедур для притягнення до відповідальності винних у незаконному рибальстві.

Щодо ринкової політики, необхідно розробити та запровадити законодавство про відстеження та ринкові заходи для узгодження національних стандартів з acquis ЄС.

Україні необхідно завершити розробку законодавства щодо збору та управління даними в секторі рибальства та аквакультури, а також розробити правову базу, необхідну для забезпечення структурної підтримки сектору відповідно до відповідного acquis ЄС.

У секторі аквакультури Україна прийняла законодавство для розвитку інвестицій у комерційні аквакультурні ферми. Потрібні подальші зусилля для узгодження правової бази з acquis щодо сталої аквакультури та дозволів на використання чужорідних видів.

Щодо міжнародних угод, Україна стала учасницею Угоди про заходи держави порту в березні 2025 року. Україна, як і раніше, прагне стати повноправним членом GFCM, законодавство щодо чого було прийнято в липні 2025 року. Україна продовжує брати активну участь на регіональному рівні в роботі GFCM та Спільного морського порядку денного.

Крім того, Україні необхідно створити правову базу для морського просторового планування (далі – MSP) [7].

MSP є важливим для узгодженого управління використанням наших морів та забезпечення ефективної, безпечної та сталої діяльності людини.

Цілі:

– зменшення конфліктів та створення синергії між різними видами діяльності;

– заохочення інвестицій через передбачуваність, прозорість та правову визначеність;

– розширення транскордонного співробітництва між країнами ЄС для розвитку відновлюваної енергетики, розподілу судноплавних шляхів, прокладання трубопроводів та підводних кабелів тощо;

– захист довкілля шляхом визначення охоронних територій, розрахунку впливу на екосистеми та визначення можливостей для багатостороннього використання простору.

Стале управління океанічним простором – це не лише регіональна проблема, а й глобальна необхідність. ЄС співпрацює з Міжурядовою океанографічною комісією ЮНЕСКО пришвидшити процеси управлінням послугами у всьому світі через проєкт MSPGlobal. Нові міжнародні керівні принципи транскордонного MSP розробляються. Фінансування ЄС також підтримує регіональні проєкти MSP у Західному Середземномор'ї та Південно-Східній частині Тихого океану.

У європейських морях відбувається багато видів діяльності. Рибальство, аквакультура, судноплавство, відновлювана енергетика, охорона природи та інші види діяльності конкурують за морський простір. Саме тому ЄС має законодавство щодо морського просторового планування. Хронологія наступна.

- 2014 рік відбулось прийняття директиви про MSP;

- 2021 рік - усі прибережні країни ЄС розробляють морські просторові плани;

- 2022 рік – опубліковано звіт про прогрес, досягнутий у впровадженні Директиви 2014/89/ЄС про встановлення рамок для MSP;

- 2023 рік - запуск Blue Forum: діалог зацікавлених сторін між користувачами моря;

- 2026 рік - планується публікація другого звіту Європейської Комісії щодо впровадження Рамкової директиви про морську стратегію MSFD;

- 2030 рік - планується досягнення цілей Європейської зеленої угоди на морі [8].

Європейська комісія розпочала публічні консультації щодо перегляду MSFD. Перегляд спрямований на посилення захисту морського середовища, спрощення впровадження та зменшення адміністративного навантаження.

MSFD, що діє з 2008 року, створила систему моніторингу та захисту європейських морів від забруднення та нестійких практик. Однак оцінка показала, що вона не повністю досягла своєї мети – забезпечення «доброго екологічного стану» у всіх морських водах ЄС. Морське біорізноманіття продовжує скорочуватися в деяких районах, а забруднення поживними речовинами та хімічними речовинами все ще шкодить морському життю.

Незважаючи на ці труднощі, Директива досягла певних успіхів, зокрема створення загальноєвропейської системи захисту морського біорізноманіття, покращення співпраці між державами-членами та отримання цінних даних про здоров'я океану та вплив людини.

Переглянута Директива буде розроблена разом з Європейським законом про океан для більш інтегрованого управління океаном.

Зацікавлені сторони та громадськість запрошуються взяти участь в онлайн-консультаціях через портал «Have Your Say», відгуки приймаються до 09 березня 2026 року. Окремі консультації щодо Європейського закону про океан заплановані на початок 2026 року [9].

MSP – це ініціатива, яка ще не повністю інтегрована у розробку морської політики в Чорноморському регіоні. Болгарія прийняла план у травні 2023 року. Румунія все ще має виконати свої зобов’язання щодо розробки національного морського просторового плану відповідно до Директиви ЄС про MSP.

Історично, MSP вперше було запроваджено на регіональному рівні в рамках проєкту «Планування узбережжя» 2006-2008 років у Болгарії та Румунії, які на той час готувалися до вступу. MSP було частиною ICZM з самого початку та використовувалося як інструмент сталого розвитку та інтегрованого управління. В результаті співпраці в контексті Чорноморської комісії, в рамках її Консультативної групи з розробки спільних методологій інтегрованого управління прибережною зоною ICZM, MSP було враховано під час розробки різних регіональних документів ICZM. Румунія була єдиною країною, яка мала Закон про ICZM та Національний комітет прибережної зони при Міністерстві навколишнього середовища, водних ресурсів та лісів у Бухаресті. Таким чином, у Румунії розробка MSP базувалася на попередньому досвіді ICZM.

У 2013 році в рамках проєкту ICZM «Чорноморський транскордонний зв’язок – Спільна операційна програма» було розпочато першу інвентаризацію морського простору Чорного моря щодо національної політики щодо морського простору, збору даних та обміну інформацією, співпраці з державами-членами та співпраці з третіми країнами.

Проєкти MARSPLAN BS (2015-2018) та MARSPLAN BS II (2019-2021) є двома важливими проєктами в цьому відношенні, оскільки вони включають розробку повноцінного, офіційного морського просторового плану для транскордонної території Мангалія-Шабла (Румунія та Болгарія). У той час як перший проєкт мав на меті розробку основ (методології, індикаторів, правил, стратегій) для MSP та розробку кількох тематичних досліджень у Румунії та Болгарії, другий проєкт мав на меті розробку спільної стратегії MSP на основі результатів першого плану та має призвести до розробки планів MSP для обох країн.

Співпраця в морському басейні між державами-членами ЄС та третіми країнами Чорного моря була ефективною завдяки різним проєктам, таким як проєкт MISIS (2014) за участю Болгарії, Румунії та Туреччини щодо охоронних територій, або проєкт ANEMONE (2018) за участю Болгарії, Румунії, Туреччини та України, спрямований на обмін знаннями, інноваціями та передовим досвідом [10].

Окрему увагу в контексті трансформації системи публічного управління заслуговує прогнозний вектор розвитку галузі. Спираючись на результати попередніх оцінювальних місій, Європейська Комісія сформувала стратегічні рекомендації на 2026 рік, які визначають пріоритети державної політики України у сфері рибальства та аквакультури на найближчу перспективу, зокрема:

- продовжити узгодження законодавства України з acquis ЄС, зокрема щодо збору, управління й використання даних, функціонування ринку рибальства та аквакультури, а також державного контролю;
- вжити підготовчих заходів до створення системи контролю рибальства, включаючи спеціалізований орган для боротьби з ННН рибальством;
- подальший розвиток функціональності та сумісності системи e-Fish України та гармонізація її з еквівалентними реєстрами ЄС [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Незважаючи на зафіксований у щорічних звітах Європейської комісії прогрес у реформуванні сектору рибальства та аквакультури, ключові рекомендації для України залишаються незмінними з року в рік, що свідчить про системний характер проблем і повільні темпи впровадження структурних реформ. Основним і сталим викликом залишається відсутність ефективної системи інспектування, контролю та моніторингу рибальської діяльності, яка є критично необхідною для результативної боротьби з ННН рибальством. У зв'язку з цим Європейська комісія послідовно наголошує на необхідності створення спеціалізованого органу контролю за рибальством, однак станом на 2025 рік цей процес перебуває лише на стадії підготовчих заходів і не має завершеного інституційного оформлення.

Водночас пріоритетним завданням залишається подальша конвергенція національного законодавства з acquis ЄС, зокрема у частині збору, управління та використання даних, а також удосконалення механізмів державного контролю. Запуск електронної системи управління рибальством e-Fish став важливим кроком у напрямі цифровізації галузі, однак її функціональні можливості потребують суттєвого доопрацювання з метою забезпечення повної автоматизації процесів, інтеграції з контрольними механізмами та досягнення повної сумісності з відповідними реєстрами Європейського Союзу.

У цілому Україні необхідно завершити формування комплексної правової та інституційної бази, спрямованої на структурну підтримку сектору рибальства та аквакультури, включаючи впровадження механізмів MSP як інструменту інтегрованого та сталого управління морськими ресурсами. Реалізація зазначених завдань є ключовою умовою підвищення ефективності державного управління галуззю, виконання міжнародних зобов'язань України та подальшого просування на шляху європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1. European Commission: Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, *Facts and figures on the common fisheries policy – Basic statistical data – 2025*, Publications Office of the European Union, 2025. URL: https://data.europa.eu/doi/10.2771/0207549

2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: https://sdgs.un.org/2030agenda

3. Illegal fishing. Official website of the European Commission. URL: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/fisheries/rules/illegal-fishing_en

4. EC REGULATION 1005/2008 TO PREVENT, DETER AND ELIMINATE ILLEGAL, UNREPORTED AND UNREGULATED (IUU) FISHING. INFORMATION NOTE. URL: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/system/files/2016-09/information_note01_en.pdf

5. Ukraine 2023 Report. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en

6. Ukraine 2024 Report. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en

7. Ukraine 2025 Report. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

8. Maritime spatial planning. Official website of the European Commission. URL: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/ocean/blue-economy/maritime-spatial-planning_en

9. MSFD's Call for Evidence and Open Public Consultation. Official website of the European Commission. URL: https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/news/msfds-call-evidence-and-open-public-consultation

10.General Introduction to the Black Sea. URL: https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/sea-basins/black-sea

References:

1. European Commission: Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, Facts and figures on the common fisheries policy – Basic statistical data – 2025, Publications Office of the European Union, 2025. Retrieved from https://data.europa.eu/doi/10.2771/0207549 [in English].

2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Retrieved from https://sdgs.un.org/2030agenda [in English].

3. Illegal fishing. Official website of the European Commission. Retrieved from https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/fisheries/rules/illegal-fishing_en [in English].

4. EC REGULATION 1005/2008 TO PREVENT, DETER AND ELIMINATE ILLEGAL, UNREPORTED AND UNREGULATED (IUU) FISHING. INFORMATION NOTE. Retrieved from https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/system/files/2016-09/information_note01_en.pdf [in English].

5. Ukraine 2023 Report. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Retrieved from https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en [in English].

6. Ukraine 2024 Report. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Retrieved from https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en [in English].

7. Ukraine 2025 Report. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Retrieved from https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en [in English].

8. Maritime spatial planning. Official website of the European Commission. Retrieved from https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/ocean/blue-economy/maritime-spatial-planning_en [in English].

9. MSFD's Call for Evidence and Open Public Consultation. Official website of the European Commission. Retrieved from https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/news/msfds-call-evidence-and-open-public-consultation [in English].

10.General Introduction to the Black Sea. Retrieved from https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/sea-basins/black-sea [in English].